

SOIL4U

Bodemherstel door grondige samenwerking

Verleden en toekomst hebben nogal eens de neiging met elkaar te botsen – maar soms groeit uit het oude iets nieuws waarin beide elkaar versterken. Zo ontstond in 2016 Soil4U, een modern samenwerkingsverband van drie eeuwenoude landgoederen met als doel een transitie naar natuurinclusieve, circulaire landbouw, duurzaamheid, een aan de omstandigheden aangepaste schaal, een vitaal buitengebied, gezamenlijkheid en meervoudige waardecreatie. Eind september vond op landgoed Grootstal bij Nijmegen de eerste, voortaan jaarlijkse netwerkdag plaats.

Door: Liesbeth Sluiter

Over de auteur:

Liesbeth Sluiter is freelance journalist en fotograaf, gespecialiseerd in onderwerpen op het gebied van natuur en milieu

“De afgelopen twee jaar zijn we op onze landgoederen aan de slag gegaan vanuit de constatering dat de bodem lijdt onder uitputting. We willen die niet in slechtere staat doorgeven aan volgende generaties,” stelt Constance van Weede, eigenaresse van het Gelderse landgoed Bingerden, bij de opening van de netwerkdag. “Juist op een landgoed, waar een totaalvisie en verbindingen al bestaan, kunnen veranderingen versneld plaatsvinden.” Liesbeth Cremers, eigenaresse van het Overijsselse landgoed Vilsteren, zegt: “Als we niets doen, vallen negen van onze tien boerenbedrijven om, verdwijnt het oude landschap en zijn veel mensen de dupe. We willen veranderen, maar de werelden van landgoedeigenaar en boer liggen nog ver uit elkaar.” “Veel dringende problemen komen neer op de schouders van de boer. Die kan ze niet alleen oplossen,” besluit Kien van Hövell tot Westerflier van

Verbinding is het vliegwiel

Grootstal. “We moeten verbindingen zoeken tussen boeren, overheden en consumenten, van bodem tot bord. Verbinding is het vliegwiel.”

OLIEVLEK

Wat dat betreft is de netwerkdag geslaagd. De discussies zijn levendig en het regent voornemens voor verdere samenwerking. De ongeveer 80 aanwezigen komen uit alle relevante delen van de samenleving: er zijn boeren en landgoedeigenaren, vertegenwoordigers van gemeentelijke overheden, Rijkswaterstaat, waterschappen, de Federatie Particulier Grondbezit, opleidingen, kennisin-

stituten en burgerorganisaties die zich inzetten voor verbetering van bodem en voedsel. Het leidt hopelijk, zegt Leo Hamerlinck, vanuit de provincie Zuid-Holland betrokken bij het onder Rijkswaterstaat vallende Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond, tot een olievlekwerking – en dat bedoelt hij natuurlijk figuurlijk. Soil4U wil niets liever. Verspreiding van het gedachtegoed en opschalen van de activiteiten staan hoog in het vaandel. Tegelijk is duidelijk dat ‘op het eigen erf’ nog veel te doen valt, benadrukt Frank Verhoeven van Boerenverstand Consultancy. Hij is betrokken bij de actieplannen van Soil4U en stelt: “Als je gaat praten over ecosysteemdiensten verlies je 90% van de boeren. Het grote verhaal moet naar het boeren erf vertaald worden.”

DROOM EN DAAD

Soil4U noemt zichzelf een leer- en innovatienetwerk, en de dag staat dan ook in het teken van kennisuitwisseling en het uitstip-

FOTO 1: WERKGROEP 'FOODWALK' IN DE BOOMGAARD VAN LANDGOED GROOTSTAL.

FOTO 2: DEELNEMERS AAN DE SOIL4U NETWERKDAG DELEN HUN BEVINDINGEN.

pelen van nieuwe wegen. In werkgroepen buigt men zich over thema's als 'Composteren', 'Meervoudig is het nieuwe efficiënt', 'Gemeenschapslandbouw', 'Ontwerpen van een voedsellandschap', 'Wat vertelt de bodem', 'Lokale voedselketens', 'Voedselbos', en tot slot: 'Hoe gezond is overheidsgrond?'

Niet bijster gezond, volgens Raymond Schrijver van Wageningen Universiteit & Research. Hij vertelt dat ruim 12 procent van het landelijk gebied, afgezien van het Natuurnetwerk, in bezit is van overheden. Deze grond wordt, in afwachting van een definitieve bestemming, vaak tegen zo laag mogelijke kosten beheerd of zo duur mogelijk verpacht. Dat wordt dus uitnuttend en uitputtend. Kortetermijndenken, altijd een slecht idee als het over bodem gaat.

Het betoog van Henk Wentink, beleidsadviseur van de gemeente Arnhem, getuigt van de aloude tegenstelling tussen Droom en Daad, en van de Wetten die daartussenin staan. Arnhem bezit

Het grote verhaal moet naar het boerenerf vertaald worden

412 hectare met bestemming landbouw, de Droom is duurzaam beheer, en stadslandbouw waarbij het land de stad voedt en andersom. De Wetten bepalen dat die hectares onder de afdeling Vastgoed vallen, die van een gemeenteraad met scoringsdrift de opdracht krijgt een maximale prijs voor de grond te maken. Er worden geen voorwaarden gesteld aan grondgebruik, er is geen beleid, de verbinding tussen grondeigenaar en pachter bestaat louter uit een factuur. De Daad kan dan straffeloos bestaan uit de bestrating van een paardenwei en de bouw van een zomerhuis daarop. "Beleidsafdelingen hebben wel degelijk duurzame ambities, maar stranden op een administratie die alleen uit facturen bestaat. Na zes maanden worstelen met die data gaan we nu beginnen. Soil4U, met haar landgoedmodel met meervoudige waardecreatie en netwerkaanpak, is een inspiratie. We kunnen ervan leren als het gaat om gebiedssamenwerking. Als er op korte termijn geen geld is om te investeren in bodemherstel, kun je daar toch aan beginnen door delen van het systeem in te schakelen binnen een lange-termijn totaalvisie."

VLOEIWEIDEN

Zo zijn er vele verhalen op deze netwerkdag. Neem de Stadslanderijen, een coöperatie van vijf boerenbedrijven in de stadsrand van Zwolle die "alles op het boodschappenlijstje van de stedeling willen verkopen", vers en biologisch. Ze schuiven onderling met grond en geven jonge boeren de ruimte. Of Stan Bruijsten, die niet de Belgische Blauwe runderen van zijn vader wil houden, dikbillen die niet meer kunnen baren zonder keizer-snee. Zijn Blonde d'Aquitaines staan op weiden zonder kunstmest of pesticiden, hij vermarkt het vlees zelf en hoopt vandaag klanten en ideeën op te doen. Als laatste voorbeeld het verhaal van Edwina Brinckmann-Rouffaer, eigenaresse van landgoed Het Lankheet, waar vroeger het natuurlijke vloeisysteem vruchtbaarheid bracht en evenwicht tussen landbouw en natuur. "Kunstmest en ontwatering leidden tot verdroging, afname van biodiversiteit en periodieke wateroverlast. Eind vorige eeuw hebben we de vloeisystemen deels hersteld en ingezet voor bodembetering. We streven naar bloemrijke hooglanden door verschrapping. Ik wil me aansluiten bij Soil4U, de bereidheid tot aanpakken en de openheid van Grootstal naar de stad zijn een aanmoediging."

FOTO 3: UITREIKING SOIL4U AWARD AAN LENNARD DUIJVESTIJN VAN LANDGOED ROGGEBOTSTAETE.

VOEDSELLANDSCHAP

Hoogtepunt van de netwerkdag is de uitreiking van de Soil4U award – de bodemprijs dus eigenlijk. De kandidaten, uitgeroepen tot 'bodembetereers', staan voor een innovatieve invulling van het Soil4U gedachtegoed. Genomineerd is de Graasboerderij, biologisch-dynamisch sinds begin deze eeuw, met koeien die acht maanden buiten mogen spelen. Dan Wouter van Eck, met zijn iconische voedselbos voorbeeld voor vele pioniers. Winnaar is Lennard Duijvestijn, landmeester van het kersverse landgoed Roggebotstaete in Flevoland. Het 50 hectare grote terrein wordt sinds 2012 letterlijk van de bodem af ontwikkeld tot een voedsellandschap. "We laten zien dat een natuurgebied kan bijdragen aan een gezond voedselsysteem. We ploegen niet, het bodemleven krijgt de ruimte. Geen kunstmest of pesticiden. Dat is goed voor biodiversiteit, grondwater en CO₂-opslag, en resulteert in vitale gewassen en graasdieren." Van die laatste categorie herbergt Roggebotstaete een mooie verzameling: Drentse heideschappen, Brandrode runderen en Mangalitsa varkens. Beheerd door lokale ondernemers zijn ze onderdeel van het landgoedbedrijf, net als de imkerij, de moestuin, het voedselbos, oude graan-gewassen, de bloemenweide, een steenoven in het bos en ontvangsten van groepen uit bedrijfsleven en onderwijs. Het is, volgens jury en aanwezigen, een uitstekend voorbeeld van de grensoverschrijdende samenwerking waar Soil4U voor staat.

© Liesbeth Sluiter

Foto's: Liesbeth Sluiter